

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Expositio officii missae sacrique canonis

[Reutlingen], 1. Sept. 1483

[Tractatus primus de studio sacre scripture]

[urn:nbn:de:bsz:31-319967](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-319967)

Quorū primus erit de quibusdam p̄cedentibus et disponentibus ad domini corporis tractatiōem ⁊ sumptiōes et de ip̄o sacramento corporis xpi in se et in generali. Secundus liber erit de perficientibus hoc sacramentū dignissimū et de periculis circa hoc contingentib⁹. Nec em̄ duo vnicuiq; accedenti ad tantū misterii celebrandū sunt necessaria. Primo vt sciat seipm̄ disponere aptius. Secūdo vt sciat se ipm̄ perficere deuocius et periculis si contingant obuiare cautius. propter primū redditur hoc sacramētū valde gloriosum ⁊ laudabile p̄pter scdm̄ mltū venerandū ineffabile et timorosum. et q̄ cum magna diligentia et sollicitudine est tractandum. Primus liber quinq; cōtinebit tractatus quorū. Primus erit de studio sacre scripture. Secundus de sacramento eucaristię. Tertius de ministro hoc sacramentū in officio misse vsu quotidiano tractante. Et de quibusdam ad eū p̄tinentib⁹. Quartus quare missa sit instituta vnde dicitur et quō distinguat. Quintus de vestimentorū decentiā multiplicitate. et instrumentorū concurrentiū multiformitate et necessitate. Tractatus primus sex breuia capitula cōtinebit vt videri debet in processu.

De causis p̄pter quas sacra scriptura feruenter sit studenda caplin̄ primū

Quot et que i se habere debeat lector sacre scripture caplin̄ scdm̄

Quis sit finis p̄pter quē ip̄asit studenda capitulū terciū

Quotupliciter contingat peccare in studendo istam vel aliā sciāz ca: quartū

De modo studendi sacra scripturam capitulū quintū.

Quot modis sacra scriptura exponat capitulum sextum.

Capitulū primū
Ponit causas q̄re
sacra scriptura feruenter sit studenda

Tantum ad primū capitulū
q̄ dico q̄ sacra scriptura quantum ad p̄sens occurrit nouē de causis feruenter est studenda. P̄tio propter sui originis et auctoris altitudinem. Ip̄a nāq; est sapiētia vera que de se gloriatur Ecclesiastes. xxiij. Ego sapientia ex ore altissimi prodiui p̄tio genita ante omnē creaturam. Nam diuina pagina non humanis ratiōibus ē adinuenta quēadmodū alie scientie s; diuinit⁹ est inspirata. Eius nāq; auctor non homo nec creatura sed deus est et creator. quare eius excellens est auctoritas. Maior em̄ est eius auctoritas q̄ omnis humani ingenij perspicacitas vt inquit beatus Aug⁹. Secundo propter eius copiositatem. Nulla nāq; scriptura ea copiosior inuenitur. Nam s̄m̄ beatū Aug⁹. in epistola ad volusianum In ea quōdammodo omnis scriptura continetur. Nec inquit est phisica. eo q̄ omnium naturarū cause sunt in deo. Nec ethica inquantū per vitam bonā et honestam ea que diligenda sunt diliguntur. Sunt namq; deus et proximi diligendi. Nec logica. quia lumen veritatis. Nec Augustinus. Ip̄se quippe deus qui obiectum est sacre theologie verus doctor mentem illuminat. veritate ostendit. Et idcirco Apo. ij. ad thi. ij.

b ij.

appellat eam omnē scripturam dicens
 Omnis scriptura diuinitus inspira
 ta. Tercio ppter eius necessitatē Unde
 beatus Hiero. sup ysaia dicit Ignorā
 tia scripturaz est ignorātia xpi. Et me
 trista. Si xpm bene scis satis est. si cete
 ra nescis. Hoc est nescire sine xpo plus
 rima scire. Quarto ppter eius utilitatē
 Ipa em valet nobis ad anime re
 fectioem. vnde dicit saluator Marthei
 iij. Non in solo pane viuit homo sed i
 omni verbo dei. Sicut em panis ma
 terialis reficit corpus. sic lectio sacre
 scripture reficit mentē. Ipa etiam eri
 git hominē a strepitu terrenozū. et eter
 ne beatitudinis dulcedinē facit degu
 stare dicente beato Hiero. in prologo
 biblie. Alma scientiā scripturarū et vi
 cia carnis non amabis. Etiam ea igno
 rata nemo vere sciens et literatus nun
 cupatur. Unde hiero. Nescit literas
 qui sacras scripturas ignorat. Et fm
 venerabilem hugonē in dydascolicon
 li. v. ca. v. Ad hoc geminus est diuine
 lectionis fructus Nam mentē illuminat
 moribus ornat. docet nāq; quid debe
 at. et quid expediat imitari. Quinto p
 pter eius illustratiōem De qua beatus
 Grego. ij. mox. loquitur in hec verba.
 Sacra scriptura quasi quoddā specu
 lum nostris mentibus opponitur vt no
 stra interna facies vidatur. In ipa nā
 q; nostra feda nostraq; pulera conspi
 cimus. Sexto ipa scriptura sacra dili
 genter est studenda propter varietatē
 eorum que in ipa scripta sunt Ipa
 nanq; figuratur Ezech. ij. vbi dicit. Et ee
 ce manus domini ad me missa est. i qua
 erat involutus liber et expendit illum
 coram me. qui erat scriptus intus ⁊ fo
 ris. ⁊ scripta erant in eo lamenta carmi
 na. et ve qd beatus Grego. exponens

sic dicit. Pensandū est nobis quomo
 do in hoc sacro volumine sunt scripta
 lamenta carmen et ve Lamenta quidā
 quia in eo est penitētia peccatoz. Car
 men vero quia ibi pronunciant pnia
 iustoz. Ve aut quia ibi est expressa dā
 natio reproboz. Et ergo peccata per
 penitētiā deleas lege que in hoc vo
 lumine scripta sunt. scz illud Jobelis ij
 Conuertimini ad me in ieiunio et fletu
 scindite corda vestra et non vestimen
 ta vestra Et rursus. beati qui lugent
 Math. v. Item penitentiā agite appo
 pinquat em regnum celoꝝ Et autem
 de promissione gaudij hylarescas / co
 gnosce q in hoc volumine scripta sunt
 carmina laudis eterne videlicet Bea
 ti qui habitant in domo tua domine in
 secula seculozum laudabunt te. Sed si
 adhuc presenti seculo inheres si adhuc
 terrenis voluptatibus delectaris co
 gnosce in hoc volumine ve scriptum ⁊
 ab animo per timorē expelle quod dili
 gis. Ibi quippe sub vnus damnati spe
 cie multitudo exprimitur reprobozum
 cum voce veritatis dicat ligatis ma
 nibus et pedibus projicite eum in tene
 bras exteriores. In hoc itaq; volumi
 ne omnia scripta que erudiunt penitere
 volentem continentur. Peccasti igit
 et iam penitet te illicita perpetraste et
 vis agere penitentiā docearis ibi ⁊ in
 uenies lamenta Si vtro spe celestium
 gaudioꝝ mentē releuari desideras. ti
 bi ad consolatiōem internam inuenies
 carmen. Etiam si mala perpetrasti. et
 hec perpetraste non penitet. sed ceruicē
 et os erigis. ad nullas penitentie
 lamentationes inclinare animum ve
 lis. Studiturus es ve. vt quem nec tre
 mor humiliat. nec spes ad eterna pre
 mia exaltat. Damnationis enim

sue nunc penam prospiciat: et sine execu-
tione in eternum supplicium cadat. quid
ergo fratres agendum est nobis modo/
nisi vigilandum ad huius verba volu-
minis. et mala que nos egisse nouimus
fletibus peniteamus. vt per lameta pe-
nitentie pueniamus ad carmen vite.
Hec gregorius. Septimo propter eius
internam et delectabilem refocillationem
De qua beatus Hieronymus in prologo ad
paulinum sic scribit. Dico te frater caris-
sime inter scripturarum verba ista medi-
tari nihil aliud noscere nihilque aliud que-
rere. Nonne tibi videtur hic in terris
regni celestis habitaculum quasi dice-
re? utique. Unde Ecclesi. xliij. Dulcitu-
dinem candoris eius mirabatur omnis
oculus. Octauo propter considerato-
rum simplicitatem. De qua Augustinus in li-
psef. dicit. Hec scientia venerabilior est
et dignior omnibus. quia intellectu profun-
diori seruato. verbis apertissimis et hu-
mili modo loquendi cunctis se prebet et
manifestat. Nam hec scientia utitur ver-
bis altis et sublimibus propter subti-
les grossis et exemplaribus propter ru-
des unde quilibet tam magnus quam par-
uus in hac scientia nutriatur et pascatur.
Nono propter eius excellentem digni-
tatem Unde de ea dicit Prover. iij. Be-
atus vir qui inuenit sapientiam et cui
affluit prudentia. melior enim est adqui-
sicio eius negociatione auri et argenti
puri et purissimi. preciosior est enim cum-
ctis opibus. et omnia que desiderantur
huic comparari non possunt. Longitu-
do dierum in dextera eius et in sinistra il-
lius diuitie et gloria. Et eius vie pul-
cre et semite eius omnes pacifice. et qui
tenuerit eam beatus erit: Ex quo patet
eius excellens dignitas ex eo quia est
habitus sapiencialis qui propter se eligitur

gibilis est. et est honorabilissimus habi-
tus et omnium nobilissimus quo nulla sci-
entia dignior est. vt patet. i. methaphis-
sice.

Capitulum secundum. Ostendit
quot et que in se habere de-
beat lector sacre scripture

Lector sacre pagine septem in
se debet habere. Primo debet
esse solido fundamento fun-
datus. Et illud fundamentum consistit
in duobus. Primo vt breuem et luci-
dam noticiam de his que credere oportet
habeat. nec diuersorum voluminum de-
ditus studio. errore incidat in ignoran-
tiam. Secundum vt aliquantulum artibus
liberalibus sit imbutus. De quibus ve-
nerabilis Hugo in didascalicon loquitur
in hec verba. Quapropter videtur mihi
hinc primum operam danda artibus / ubi
fundamenta sunt omnium firma simplex
que veritas aperitur que totius philo-
sophie instrumenta sunt et in eis omnis
doctrine est fundamentum. que prece-
teris omnibus sunt habende. sine quibus
nihil solet aut potest physica disciplina ex-
plicare et diffundere. Secundo lector de-
bet esse in veritate educatus. quod bene
innuit commendator super. ij. metha. sic di-
cens. Consuetudo audiendi fabulas et
falsa impedimentum est in cognitione ve-
ritatis. Idcirco ex quo perfidi iudei a
cunabulis nutriuntur in errore et falsi-
tate ad blasphemiam sacramentorum dei
et christiane religionis impossibile aut ad-
minus difficile est eos agnoscere lumē
veritatis. Tercio debet esse humilis quia
sicut hugo. in didasco. Principium omnis di-
scipline humilitas et propter hoc scientia assimi-
latur aqua que a locis motosis ad partes tendit

b ij

decliuiores Unde beatus gregorius. in
 prolo. mox. dicit. Nullus supbus eam
 attingere pot quia ipa sacra scriptura
 est fluuius altus et planus in quo agnus
 ambulat et elephas natat. Mirabilis
 est iste fluuius qui est ita planus qz ibi
 agnus id est simplex et illiteratus po
 test sicis pedibus transire et elephas
 id est magnus et supbus natat. immo
 multotiens submergitur prout de sen
 su suo proprio nimiu confidit Et id fm
 consiliu apostoli no est plus sapiendu
 qz oportet. Quarto debet esse expidi
 tus a curis carnis. et seculi. Un Mat.
 ij. dicitur qz sollicitudo seculi istius. et
 fallacie diuiciarum suffocant verbum di
 sic qz sine fructu efficitur. Quinto debz
 esse deuotus no solum lectioe. sed etia
 oratioe intellectum scripture sacre inqu
 rat. Unde Sap. vij. or. Optaui et da
 tus est mihi sensus. inuocaui et venit in
 me spūs sapientie. Cui alludit dictum
 Hugonis li. j. de anima sic dicentis. ad
 sacre scripture cognitiōem opus ē po
 tius intima compunctioe qz profunda
 inuestigatioe. suspirijs qz argumentis.
 crebris gemitibus qz copiosis argumē
 tatiōibus lacrimis qz sensibus oratioe
 qz lectioe gracia qz lacrimaz scientia li
 terarum celestium potius contemplatio
 ne qz terrestrium occupatioe Hec ille.
 Hanc conditioez excellenter in se ha
 buit sanctus doctor scz thomas de aqui
 no. qui quocienscuqz aliquis difficilis
 textus canonis biblie sibi occurrebat.
 que ex ingenio humano intelligere no
 potuit tocies ad oratioem deuotam
 se conuertit. et plenaria informatione
 seu intellectum impetrauit prout i ipi
 legēda apparet copiose. Sexto debet
 esse studiosus. Primo in audiendo et
 legendo. Unde Apoc. j. beatus qui au

dit et legit verba pphete huius. Secū
 do meditando de quo ppheta ait Bea
 tus vir qui in lege et meditabitur die
 ac nocte psalmo. j. Tercio memorie cō
 mendando Ecc. iij. Qui tenuerit eaz
 vitam hereditabit. et eos qui eam diu
 gunt diligit deus Quarto opere adim
 plendo. Jac. j. Fratres estote factores
 verbi dei et non auditores tm fallētes
 vos metipos. Si quis vestrum auditor
 est et non factor. assimilabitur viro cō
 sideranti vultum natiuitatis sue i spe
 culo. Considerat enim se abijt et obli
 tus est qualis fuit. qz teste Apoc. ad ro
 ij. Non auditores legis sed factores iu
 stificabuntur. Cui alludit dictum beati
 Hiero. sup psalmo. j. sic dicentis. Me
 ditatio legis diuine non solum in legē
 dis scripturis sed etiam in his que scri
 pta sunt faciendis cōsistit Et alibi Il le
 plus ediscit qui plus facit. Ceterum si
 qd tu edicisti ego facio magis mea opa
 scripturas tenent qz totus sermo qui
 vane sonat. Hec ille. Septimo debet
 esse vigorosus / ne ppter amaritudinē
 laboris in addiscendo et difficultatem
 intelligendo et in ope adimplendo. eā
 postponat et contemnat quia ipa sacra
 scriptura per sensuum obscuritatem et
 intelligentie difficultatem assimilatur
 libro inuoluto Ezech. ij. Tanta enim vt
 inquit beatus Aug. in epla ad volusio
 num est xpianoz profunditas literarum
 vt si in eis proficerem quotidie / si eas
 solas a iuuentute mea vsqz ad decrepi
 tam senectutem summo studio meliori
 ingenio conarer addiscere hoc tūmi
 hi contingit qd eadem scriptura i quo
 dam loco ait. cum cōsumauerit homo
 tūc incipiat. Hec autem sacra scriptu
 ra licet in intelligendo in addiscendo
 et in implendo appareat difficilis. tm

adacta p̄dicta seu diuulgata super mel
est dulcis. Teste p̄pheta cum dicit. **Q**
dulcia faucibus meis eloquia tua r̄p̄a
em̄ sacra scriptura teste beato Grego.
ij. mox. Aliquādo nobis est cibus: aliq̄n̄
potus. cibus est nobis in locis obscuro
sis. Potus vero in locis aperciōibus
q̄z quasi exponendo frangit̄. et mandu
cādo glutitur. Potus vero est in lo
cis aperciōibus. q̄z ita absorbetur vt
reperitur. Causam aut̄ huius quare tan
ta difficultas est in scripturis diuinis /
reddat beatus Aug^o. in de vera religio
ne p̄ hec verba. Si i sacra scriptura tm̄
essent que facilliter intelligerentur. nec
studiose queretur nec suauiter veritas
inueniretur.

Capitulu t̄rcium Insinuat
finem p̄pter que sacra scriptu
ra sit studenda

Ria sunt genera hominū / sa
t cram scripturam legentium.
vt dicit Hugo i didascalico.
quoz p̄m̄ scientiam diuine scripture
appetunt / vel vt diuicias congregent.
vel vt honores et famā adquirant quo
rum intentio quantū p̄uersa tm̄ mise
randa est. Sunt et rursus alij quos au
dire verba dei et opera eius delectat
discere. non q̄ saluifera sed quia mira
bilia sunt scrutari archana dei. et inau
dita cognoscere volunt. multa scire sed
nil facere. ammirant̄ potentia. sed non
ammirant̄ misericordia. Hos igit̄ q̄d
agere dicam certe nil aliud q̄ preconia
diuina in fabulas cōmutare quibus in
tendere solemus vt auditum pascam^o
non animū. quoz voluntas itaq̄ nō to
taliter maligna sed improuida. Illij v̄o
idcirco sacram scripturā legunt vt fm̄

ap̄li p̄cepta parati sint et p̄oni om̄i po
scenti reddere rōnem de ea fide in qua
positi sunt vt videlicet inimicos veris
tatis fortiter destruāt minus eruditos
doceāt ip̄i p̄fectius v̄a veritatis agno
scant et alcius dei secreta intelligen
tes aptius ament. Quozū nimirum de
u otio laudanda est et imitatioe digna
primi sunt miserādi secūdi iuuandi ter
cij merito sunt laudandi. Idem exp̄is
mit beat^o bern. ser. xxxij. sup cantica
sic dicens. Sunt nāq̄ qui scire volunt
eo sine tm̄ vt sciant. et turpis est curio
sitas. Et sunt qui scire volunt vt sciant
ip̄i. et turpis vanitas est. Et sunt iterū
qui scire volūt vt scientiā suā vendāt.
et turpis questus est. Sunt quoq̄ qui
scire volunt vt edificentur. et pruden
tia est. Et sunt qui scire volunt. vt edifi
cent et caritas ē. Horum vltimi solum
duo non inueniunt̄ in abusione sciētie
Quippe q̄z adhuc volūt intelligere vt
beneficiant. deniq̄ intellectus bon^o
omnibus facientib^o eū. Reliqui om̄es
audiunt scienti bonū et nō facienti pec
catum est illi. Ille si p̄ similitudinē dicat
sumentis cibum et nō digerenti p̄nicio
sum ē ei. Libus quidē indigest^o malos
generat humores et corrumpit corp^o.
sed non nutrit sic scia. si igne caritatis
nō fuerit decocta et p̄ quosdam actus
bonos trāsfusa et digesta reputabitur
aie i peccatū. Cui alludit beat^o grego.
tractans illud psalmi. Descendūt in in
fernū viuentes. Qui quippe sunt qui
circa illa que agunt sciunt et sciunt.
Mortui aut̄ sentire nihil p̄nt. Mortui
in infernū descendunt. si mala nescien
do perpetrant. Cum vero mala sciunt
et tm̄ faciunt iniquitatem in infernum
viuentes miseriq̄ sciētes. descen
dunt.

b iij

Capitulū quartum. Decla-
rat quodupliciter contingit
peccare in studendo scientiam

Discere quantum in se est nū-
a quā est malum. sic nec scire
Quia cuius generatio nō est
mala ipm quoq; non est malū. vt dicit
vna maxima. sed contingit p accidens
esse peccatū in addiscendo vel in sciens-
do. Hoc aut dupliciter pot accidere.
Vno mō ex parte cognoscentis. Alio
modo ex pte cognoscibilis Ex parte co-
gnoscentis est duplex accidens. vnum
qñ ppter occupationem in studio alic-
scientie impedit quis in executione ope-
ris ad qd tenet vt si magr ob studiū di-
mitteret horas canonicas vel diuinū
officiū ad qd tenet Aliud qñ ppter dele-
ctationem in aliqua scientia studens ve-
niret in contemptū alicuius. qd tamē
venerari deberet. vel desisteret a ma-
gis bono et magis necessario. sicut ac-
cidit sancto hieronimo qui tm̄ delecta-
batur i ornatu verborū tullij. q̄ displi-
cuit incule sermo pphetaz que ad mo-
dum etiam accidit illis qui tm̄ rationi-
bus humanis innitentes a fide disce-
dunt et sic eam impugnant. Ex parte
vero cognoscibilis tripliciter ptingit
peccare. Primo qñ cognoscibile de fa-
cili ad malum inclinatur et in se est parue
utilitatis. vt sunt sciētie magicę. ex qz
cognitiōe homo faciliter labitur in ea-
rum exercitia Secūdo quando cogno-
scibile est vltra potentia cognoscentis
Unde Ecclē. iij. d. Altiora te ne quesi-
eris Et ptholomeus in almagesti. Qui
extendit scientia vltra industriam suā.
est sicut pastor debilis cum multis ouis-
bus. Tercio qñ in se cognoscibile ē nul-
lus utilitatis vt facta cōingentia ho-

mini rimari id est scrutari. vnde et curi-
osi dicunt. qui sunt scrutatores sciētia-
rum. De quibus beatus Greg. scribit
in euangelio. Homo quidā fecit cenā.
Et in Omelia sic dicit. Breue est curio-
sitas viciū qz dum cuiuslibet men-
tem ad inuestigandū vitam proximi ex-
terius ducit. semp in se sua intima ab-
scondit vt aliena facies se nesciat. ⁊ cu-
riofus animus quantum peritus fuerit alie-
ni incerti tanto fiet ignarus sui.

Capitulū quintum. Tradit
modū studendi theologia

Latus bernhardus sermone
b xxxij. super cantica. vbi assu-
mit illud apli. Nolite sapere
plus q̄ oportet sed sapite ad sobrieta-
tem. sic dicit. Quid est sapere ad sobrie-
tatem vigilantissime seruare quid scire
magis prius ve oportet. tempus enim
breue est. Est aut quantum in se omnis sci-
entia bona que tm̄ veritati subnixā est
id est stabilita. sed tu qui cum timore et
tremore viuas tuā pius operare salutē
pro temporis breuitate festines cam
scire amplius: quā senseris viciniorē
saluti. Rōne medici corporis diffinūt
eligere in sumendis cibus quid prius ⁊
quid posterius Nam et si bonos pstat
esse cibos quos deus creauit tu tamen
in sumendo ordinem et modū non ob-
seruans reddis eos plane non bonos.
Idcirco ergo q̄ dico de cibus. hoc etiā
sentiri oportet de sciētys. Vidēs ergo
quonia non probat multa scientē si sciē-
di modū nescierit Vidēs inq; quē fru-
ctum et quā utilitatem in modo sciēdi
constituit. Quid ergo dicis modū sciē-
di nisi vt scias quo ordine. quo studio.
quo fine. queq; noscer. oporteat Quo-

ordine ut id prius, quod maturius est ad salutem. Quo studio, ut id ardentius quod vehementius est ad amorem. Quo fine ut non ad inanem gloriam aut curiositatem aut aliquid simile / sed tamen ad edificationem tuam, aut proximi. Nec Bernardus? In quibus vobis tria inveniunt que sunt necessaria volenti studere sacram scripturam et fructum ac utilitatem ex eius studio consequi. Primo ut congruo ordine se ad studendum applicet. Secundum ut moderamen in diligendo obseruet. Tertium ut finem laudabilem et rationabilem obseruet et intendat, de quo sufficienter dictum est in capitulo precedenti.

Primo igitur oportet divinum lectorem considerare ordinem legendi, scilicet que huiusmodi ordine legendi alia antecedant. Optimum enim incedit qui incedit recto ordine, scilicet qui incedit ordine quo cuncta sunt, ut dicit Hugo in didascalico. Hic autem ordo servandus potest sumi dupliciter. Uno modo absolute. Alio modo ad ordinem intentionis legentis. Ordo absolute sumptus in sacra scriptura debet esse talis ut prius hystorias discat, et rerum gestarum veritatem a principio repetens usque ad finem, scilicet quid gestum sit quoniam, ubi, et a quibus gestum sit. Non enim quis perfectus fieri potest in allegoria nisi prius fundatus fuerit in hystoria. Hanc scilicet hystoriam in sacra scriptura tanquam fundamentum et principium doctrine ponat. Deinde per significationem typicam in arcem fidei se erigat, allegorie misteria investigando, ut sciat non solum literam, veretiam spiritum vivificantem tractet et habeat per quem spiritualis intelligentie veritati consolidatus, sensum suum divinis auctoritatibus non preferat nec seipsum sequatur, ut in ea litera totum veritatis iudicium pendere credat.

Tali vero moderamine utatur, ut cum inquirendo subtilis fuerit in presumendo non temerarius inveniatur. hanc scilicet allegoriam tanquam fabricam que super hystoriam fundatur esse existimet. In tropologia vero magis rerum quam vocum significationes aduertat, ex qua naturalis iusticia, et nostrorum morum disciplina nascitur. In qua contemplando quid fecerit deus quid nobis faciendum sit agnoscimus. Per quam quasi superducto pulcherrimo colore domum anime ab intra, conversationes vero ab extra bonis moribus depingat, si lector habebit in hystoria quo facta dei memoratur in allegoria quo sacramenta eius credat in tropologia vero quo perfectiones eius imitetur. Ordo vero sumptus in ordine ad intentionem legentis non potest determinate et in speciali exprimi eo quod diversorum diversae sunt intentiones potest tamen sub generali doctrina ordo studendi studentibus sic explicari. sicut quod dicit hugo in didascalico per hec verba. Qui virtutum noticiam et formam vivendi querit in sacro eloquio hos libros debet magis legere qui huius mundi contemptum magis persuadent, et animum ad sui conditoris amorem accendunt, recteque vivendi tramitem docent, ut sunt libri in quibus sanctorum patrum vita, et martirium triumphum describuntur, et illorum doctorum libri ex quorum dictis ad disciplinam veram sicut statum nostrum ad nos pertinentem discimus, ut sunt moralitates gregory, bernhardi, ceterorum doctorum. Qui vero voluerit spiritus simplicioribus scripturis profunda atque obscura rari atque enigmatibus prophetarum et mysticis sacramentorum intellectibus insistere doctores querat stili difficilius ut augustinum in multis libris et

ambrosium & originalia doctorum que
 stioesq; difficiles ab eis solutas plegat
 studiose Secundo principaliter vt di-
 ctum est volens studere sacra scriptu-
 ram moderamen in applicando et stu-
 dendu debet obseruare. Moderamen
 igitur studendi et ad discendi in duobus
 consistit: scilicet qd lectio duobus modis aio
 fastidium solet ingerere scilicet si obscurior
 fuerit. et in quantitate prolixior extite-
 rit. In quorum utroque vti magis mode-
 ramine oportet. ne illud qd ad refectio-
 nem quesitum est sumatur ad suffoca-
 tionem. Christiano enim philosophica les-
 etio exhortatio esse debet non occupa-
 tio. et bonam desiderationem facere de-
 bet non necare Vti ergo debet modo
 studendi in qualitate lectionis. ne inani
 raptus desidero. scripturas profunde
 intelligentie et obscuras exquirat. in quibus
 animus plus occupatur quam edificatur.
 Similiter vti debet modo studendi
 in lectionis quantitate. quia si non omnia
 legere potest ea tantum que sunt utiliora le-
 gat. ne per prolixitatem lectionis plura
 in consilio noscat. nullum tamen determinas-
 te. Nam secundum Seneca in li. de beneficiis. plus
 prodest si pauca precepta sapientie te-
 neas sic quam ista in prompto tibi sint. quam
 multa didiceris et ista ad manum non ha-
 beas. De tercio principali dictum est. s.

Capitulum sextum Declarat
 quot modis sacra scriptura
 exponatur.

Uti in precedenti capitulo men-
 tio facta est de hystoria et eti-
 am de allegoria que sup hysto-
 riam sacre scripture fundatur. necnon
 et tropologia. idem nota quod quadruplex
 est modus exponendi sacram scripturam.

scilicet hystoriacus siue literalis. tropolo-
 gicus siue moralis. allegoricus siue mi-
 sticus. et anagogicus. Primo exponit
 hystoriace scilicet quoniam res quelibet eo modo
 quo gesta est pleno profertur sermone
 et dicitur literalis. quod prout litera sonat acci-
 pitur. sicut filii israel transferunt per ma-
 re rubrum de egipto. hoc exponitur vt
 gestum est vel quod dauid vicit goliath et
 eum interfecit. Et dicitur hystoria ab hyste-
 ron grece quod est videre latine. quia per
 hystoriam res eo modo quo visa est ex-
 primitur. Secundo modo sacra scriptura
 exponitur allegorice siue mystice. vt
 quoniam litera vnum sonat et spiritus aliud pre-
 tendit. vt illud Egredietur virga de
 radice yesse. quod allegorice sic exponit.
 virga id est virgo maria egredietur. id est
 nascetur de radice id est de stirpe yesse
 Vel cum dicitur quod dauid vicit goliath. hoc
 enim verum fuit ad literam et secundum hysto-
 riam. sed tamen intellectus ulterius ducit
 ad accipiendum dauid pro christo. et goliath
 pro dyabolo. per quod intelligit pugna
 christi in se vel in membris suis contra dya-
 bolum. et tunc sensus allegoricus dicitur
 mysticus. quod ibi attenditur aliquid occul-
 tum sub sensu literari. Dicitur autem allego-
 ria ab alleos quod est alienum. et logos ser-
 mo quia alieno sensu per allegoriam ver-
 ba exprimentur. Tercio modo exponit
 tropologicce. videlicet quoniam verba refe-
 runtur ad mores. vt ibi. Omni tempe
 vestimenta tua candida sint. et oleum
 de capite tuo non deficiet. quod sic expo-
 nitur. Omni tempore vestimenta tua.
 id est opera tua sint candida id est munda
 et oleum id est caritas non deficiet de tuo
 capite id est ab intentione tua. Et dicitur
 a tropos id est conuersio vel translatio.
 et logos sermo quasi conuersio sermonis
 ad mores. Quarto modo exponitur

